

RÅDSTUPLASSEN 5, BERGEN:

Arkeologisk overvåkning av fjerning av blomsterbed.

Dunlop, A.R.

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel Rådstuplassen 5, Bergen: Arkeologisk overvåkning av fjerning av blomsterbed.	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 102/2017	Publiseringsdato 31.10.2017
	Prosjektnummer 1021157	Oppdragstidspunkt 27.09.2017
	Forsidebilde Etter fjerning av bedet. Dunlop, NIKU, 2017 (bildenr. Bf30023_NIKU_0013).	
Forfatter(e) Dunlop, A.R.	Sider 12	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Dunlop, A. R.
Prosjektmedarbeider(e)
Kvalitetssikrer Jordahl, H. E.

Oppdragsgiver(e) Bergen kommune, Etat for bygg og eiendom
--

<p>Sammendrag</p> <p>27 september 2017 utførte en arkeolog fra NIKU distriktskontor Bergen overvåkning og forenklet registrering i forbindelse med fjerning av blomsterbedet som ligger langs steinmuren som antas å være en rest fra Allehelgens hospital. Det ble gravd til en maksimal dybde av 40 cm. Det var ikke tegn til in situ kulturlag, og heller ikke til skjulte bygningsrester.</p>

<p>Emneord</p> <p>Rådstuplassen, Magistratsbygning, Allehelgens hospital, det gamle politihuset, bevart steinmur, blomsterbed, murpuss, fjell</p>

Avdelingsleder

Johansen, L.-M. B.

Forord

Bergen kommune, Etat for bygg og eiendom v/ Rune Nilsen takkes for oppdraget og samtaler i felt, og gravemaskinføreren fra Tertnes Entreprenør AS for praktisk hjelp.

NIKU prosjektnummer/årstall	1021157/2017
Berørt område	Bak Rådstuplassen 5
Gnr./bnr.	166/672
Oppdragets art	Arkeologisk overvåkning/registrering
Vedtak; dato	RA-saksnr. 17/01610-5; 31.8.2017
Oppdragsgiver	Riksantikvaren Distriktskontor Vest
Tiltakshaver	Bergen kommune, Etat for bygg og eiendom
Oppdraget utført av	NIKU distriktskontor Bergen
Oppdraget utført dato	27. september 2017
Høyde overflate (moh)	Ca. 6,5
Foto	13; se MUSIT sin Fotobase
Tilstedeværelse av automatisk fredete kulturminner	Nei
Kulturhistorisk tolkning	Tilkjørte masser (blomsterjord, og drenerende masser)
BRM-nr.	-

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
2	Arkeologiske & topografiske opplysninger.....	8
3	Metoder.....	8
4	Resultatene fra feltarbeidet	8
4.1	Generelt.....	8
4.2	Observasjoner	9
5	Bevaringstilstand	10
6	Konklusjoner.....	11
7	Summary	11
8	Henvisninger.....	11
9	Dokumentasjon (NIKU).....	11

1 Innledning

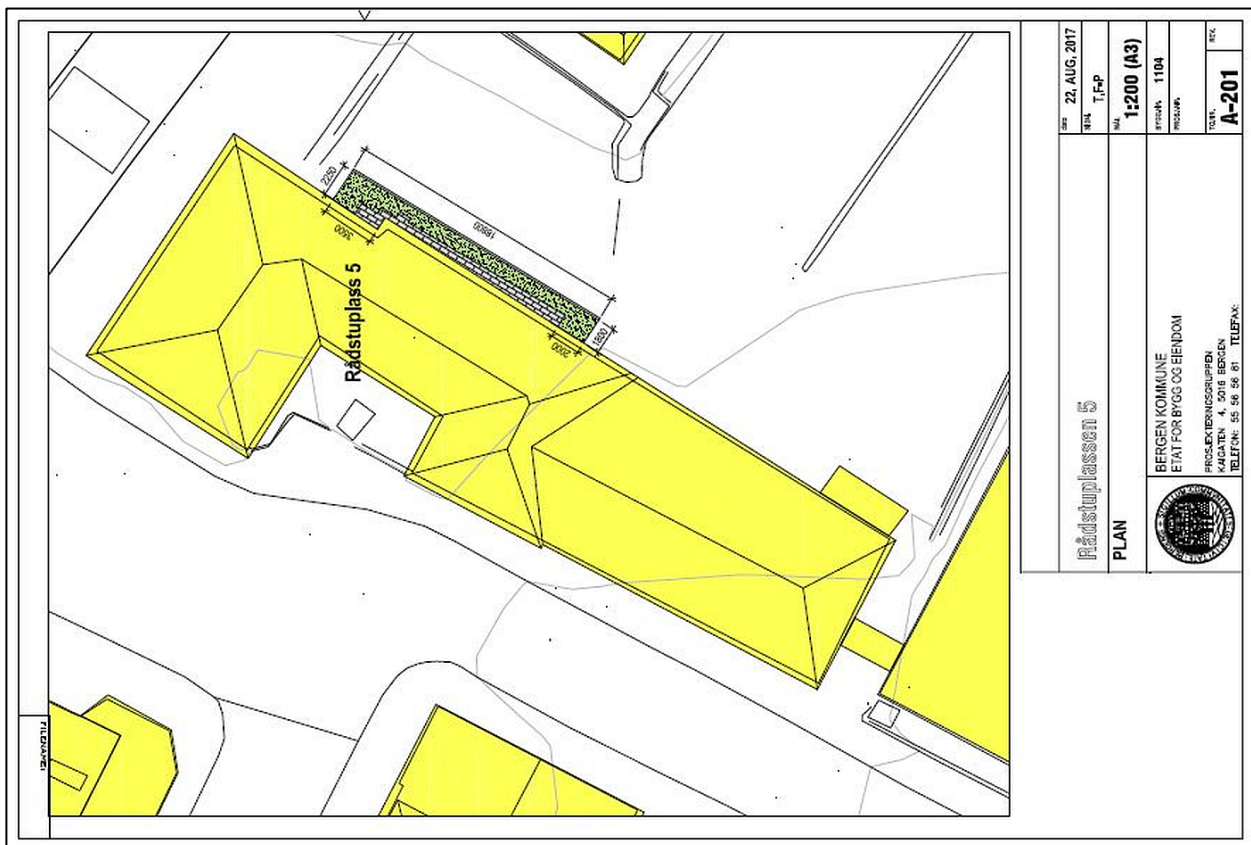
Det vises til Riksantikvaren sitt vedtak datert 31.8.2017 (saksnr. 17/01610-5). Oppdraget gjaldt arkeologisk overvåkning i forbindelse med fjerning av blomsterbed for å legge grus og singel inntil muren som er identifisert som rester etter Allehelgens kirke og hospital, et fredet kulturminne (Askeladden ID-nr. 95052-1; gravearbeidet foregikk på gnr. 166, bnr. 672, Bergen), og søker/tiltakshaver var Bergen kommune, Etat for bygg og eiendom. Heretter benevnes den mulig middelalderseke muren som «den gamle muren».

I søknaden skrev søker/tiltakshaver: «Formålet er å fjerne blomsterbed for å legge grus og singel inntil muren som er identifisert som rester etter Alle helgens kirke og hospital, fredet kulturminne (id: 95052). Gravingen vil bli foretatt i fredet bygrunn (id: 89049)

Vi mener at både kirkeruinen og resten av bygningen vil ha godt av å få fjernet jorden som ligger helt inntil bygningen. Magistratbygningen har vært plaget med rotter som har entret bygningen fra bedet. Tiltaket blir ikke vurdert til å gå dypt i undergrunnen. Gravegrøften blir ca. 18 meter lang, 1 meter brede i front av muren og 2 meter i enden av muren (...) og ca. 30 cm dyp. Vi vil kante tiltaket med brostein. Ruinmuren vil ikke direkte berørt av dette tiltaket.

... Bergen kommune har i samarbeid med Inger Marie Olsrud, RA ruinprosjekt planer om å rehabilitere/konservere ruinen av Allehelgenskirken.»

Riksantikvaren ga NIKU distriktskontor Bergen i oppdrag av å overvåke gravearbeidet. Hovedformålet med det arkeologiske oppdraget var å sikre at gravearbeidet ikke medførte konflikt med automatisk fredete kulturminner. Ellers skulle registrering av en eventuell mursokkel eller eventuelle skjulte bygningsrester prioriteres.

Figur 1. Situasjonskart.

2 Arkeologiske & topografiske opplysninger

Graveområdet ligger innenfor det sammenhengende automatisk fredete kulturminnet kalt *Middelalderbyen Bergen* (Askeladden ID-nr. 89049) og innenfor arealet som skal ha rommet det middelalderske anlegget *Allehelgens kirke og hospital*. Allehelgens kirke og hospital er registrert i Askeladden med ID-nr. 95052-1, og med denne beskrivelsen: «Allehelgens kirke er omtalt i Sverres saga 1181. Trolig brent på midt på 1200-tallet og gjenoppbygget i stein av Håkon Håkonsson og Magnus Lagabøter. Etter 1276 hospital og fattighus for 30 menn. I 1308 kirken knyttet til den kongelige kapellordningen. Anlegget forfalt etter reformasjonen, gradvis revet på 15- og 1600-tallet. Hospitalskirke: 1565 nevnes kirkens høye tårn og dens kirkegård. Stein fra kirken brukt til byggearbeider i Bergen på 15- og 1600-tallet. En middelaldersk murrest i veggen i Magistratsbygningen, Rådstuplassen 5 ved Allehelgensgate antas å være rester av Allehelgens hospital.»

Det er sparsomt med tilgjengelige opplysninger om arkeologien i dette området, men søker/ tiltakshaver har opplyst at Byantikvaren har inspisert tidligere fjerning av bed like ved og ikke påvist arkeologiske kontekster som kulturlag eller annet. En arkeologisk registrering utført i 1984 i det nordligste rommet i Magistratsbygningen (adressen den gangen var Alle Helgensgate 7/ Rådhusplassen 5) påviste ikke tilstedeværelse av automatisk fredete kulturminner (Dunlop 1984).

Tomten sørøst for den gamle muren rommet det forhenværende politihuset frem til medio 1960-tallet. Bygge- og rivningsarbeid tilknyttet denne bygningen kan ha medført fjerning av både eldre kulturlag og bygningsrester tilhørende Allehelgens hospital-komplekset.

3 Metoder

Massene ble fjernet dels med maskin, dels for hånd. Arkeolog fra NIKU distriktskontor Bergen foretok arkeologisk overvåking/kontroll av gravearbeidet i samarbeid med gravemaskinfører fra Tertnes Entreprenør AS. Registreringsarbeidet ble begrenset til digital fotografering. Det ble ikke opprettet et eget *Intrasis*-prosjekt for dette oppdraget.

Verken arkeologiske gjenstander eller organisk materiale til karbondatering ble samlet inn. (Karbondateringer kan nok være høyaktuelle senere når man har kommet i gang med rehabilitering/konserveringen av den gamle muren.)

Innlegging av opplysninger i MABYGIS ble foretatt av Monica Kristiansen.

4 Resultatene fra feltarbeidet

4.1 Generelt

Værforholdene under oppdraget var gode.
Forkortelsen «moh.» står for «meter over havet».

4.2 Observasjoner

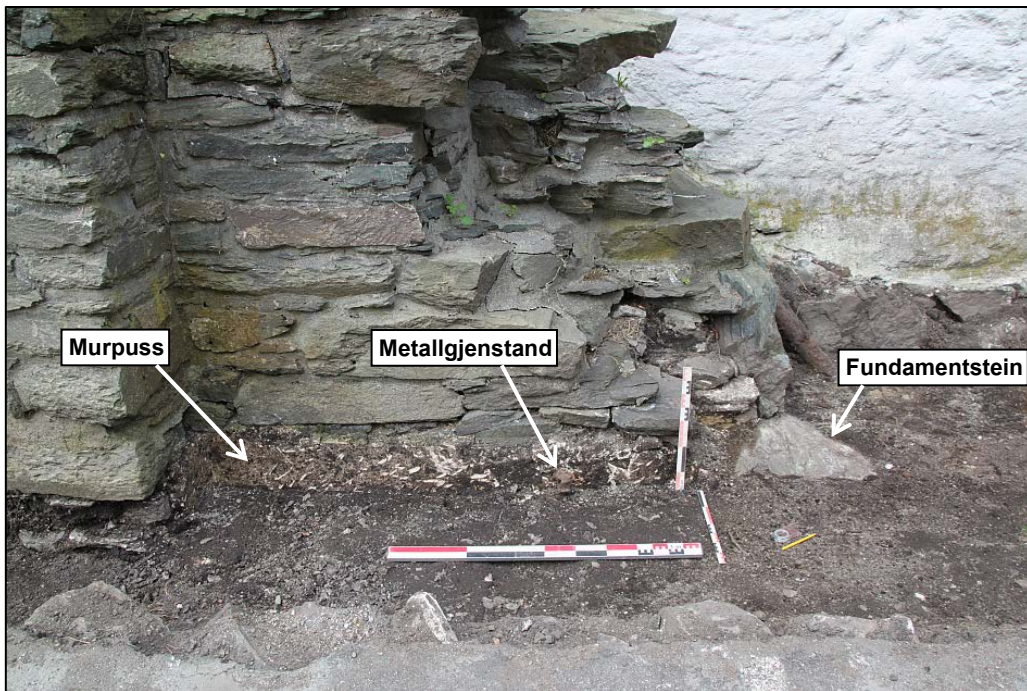
Den oppgravde strekningen var ca. 18 meter lang; den var ca. en meter bred i front av den gamle muren og opptil to meter bred ved de to ende-områdene. Dagens overflate ligger ca. 6,5 moh. Gravedybden i hele strekningen sin lengde var opptil 40 cm. Det ble ikke avdekket in-situ automatisk fredete kulturlag, bare påført jord (for det meste en slags blomsterjord, mørk og kompakt, men stedvis mer sand- og grusholdige masser også) som inneholdt bl.a. isopor og skår av moderne glass.

Når jorden i blomsterbedet var blitt fjernet kunne man konstatere følgende:

- at det er en god del hulrom i fundamentet under bakveggen til Rådstuplassen 5
- at den sørligste synlige steinen i fundamentet under bakveggen til Rådstuplassen 5 (like ved nedløpsrøret: se Figur 2) er høyst sannsynlig fjell
- at det lå en tidligere skjult fundamentstein helt på den nordøstre enden til den gamle muren (se Figur 3)
- at det var et forholdsvis tykt lag av løs murpuss langs den sørøstre siden av den gamle muren frem til den murdelen som stikker ut fra den gamle muren (men pussene gikk ikke helt ut på enden til den utstikkende murdelen: se Figur 3)
- at en metallgjenstand (den ser ut til å være noe som skulle holde noe annet fast) var montert langt nede på den gamle muren, og sannsynligvis boret gjennom murpussen (se Figur 3)
- at i det reparerte partiet i den sørlige delen av den gamle muren var det intet tegn til en utstikkende murdel tilsvarende den ved den gamle muren sin nordøstre ende (se Figur 4)

Figur 2. Den nordøstre enden til den gamle muren; trolig fjell rett til høyre for røret.
Foto: Dunlop, NIKU (bildenr. Bf30023_NIKU_0003).

Figur 3. Den nordøstre enden til den gamle muren, med tidligere skjult fundamentstein, murpuss, og metallgjenstand. Foto: Dunlop, NIKU (bildenr. Bf30023_NIKU_0007).

Figur 4. Det reparerte partiet i den sørlige delen av den gamle muren. Foto: Dunlop, NIKU (bildenr. Bf30023_NIKU_0009).

5 Bevaringstilstand

Det ble ikke avdekket in situ kulturlag. Bevaringstilstanden til selve den gamle muren er ikke gjenstand for diskusjon her.

6 Konklusjoner

Oppdraget har ikke medført konflikt med automatisk fredete kulturminner. Det skulle ikke være noe i veien for å fjerne jord ned til et noe dypere nivå dersom dette viser seg å være ønskelig i forbindelse med rehabiliteringen/konserveringen av den gamle muren.

Etter en god del nedbør 30. sept. t.om. 2. okt. kunne man konstatere at jordmassene som ligger oppe i dagen langs den gamle muren er lite permeable. Bergen kommune, Etat for bygg og eiendom bør vurdere å utbedre dreneringen langs muren i forbindelse med dens rehabilitering/konservering. Og samtidig bør etaten vurdere å undersøke statusen vedrørende nedløpsrøret av jern og dens fortsettelse under jorden.

7 Summary

On 27th September 2017, an archaeologist from the Bergen office of the Norwegian Institute for Cultural Heritage Research (NIKU) carried out a watching brief in connection with excavation work for the removal of a flowerbed running along the eastern side of a stone wall thought to be a remnant of the medieval Allehelgens hospital-complex. Excavation reached a depth no greater than 40 cm at the most and did not entail conflict with archaeological remains under statutory protection, nor did it unearth any hitherto hidden building features.

8 Henvisninger

Dunlop, A.R. 1984. Innberetning om arkeologisk registrering i Alle Helgensgate 7 (Magistratsbygningen), 1984. – Arkivrapport, Riksantikvaren, Bergen.

9 Dokumentasjon (NIKU)

- 13 digitalbilder, registrert og lastet inn i MUSIT sin Fotobase (både JPG- og RAW-format)

Fotoliste

Filnavn	Motiv	Opptaksdato	Sett mot	Fotograf
Bf30023_NIKU_0001.JPG	Grøftens nordøstre ende	27.09.2017	S	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0002.JPG	Grøftens nordøstre ende	27.09.2017	NV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0003.JPG	Murens nordøstre ende; mulig fjell til høyre for røret	27.09.2017	SV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0004.JPG	Murens nordøstre ende; moderne puss, samt en metallgjenstand	27.09.2017	NV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0005.JPG	Muren og den utstikkende delen	27.09.2017	SV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0006.JPG	Oversikt: hele den nordøstre delen av muren	27.09.2017	SV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0007.JPG	Murens nordøstre ende; moderne puss, samt en metallgjenstand	28.09.2017	NV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0008.JPG	Murpartiet sør for den utstikkende delen	28.09.2017	NV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0009.JPG	Murpartiet ved den reparerte delen	28.09.2017	NV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0010.JPG	Murens sørvestre ende	28.09.2017	NV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0011.JPG	Oversikt: grøften ferdig gravd	28.09.2017	N	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0012.JPG	Oversikt: grøften ferdig gravd	28.09.2017	SSV	Rory Dunlop
Bf30023_NIKU_0013.JPG	Oversikt: grøften ferdig gravd; nærbilde av den nordøstre delen	28.09.2017	SSV	Rory Dunlop

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 102/2017

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00